

Asia: VN/10321/2021

Lausuntopyyntö ehdotuksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi Helmi-elinympäristöohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖKSEKSI HELMI-
ELINYMPÄRISTÖOHJELMASTA

Ympäristöministeriö pyytää mm. Kainuun liitolta lausuntoa luonnoksesta valtio-neuvoston periaatepäätökseksi Helmi-elinympäristöohjelmasta 2021-2030.

Ohjelman valmistelu liittyy hallitusohjelman tavoitteeseen pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa ja saavuttaa YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet. Toimenpiteissä todetaan, että ”Kasvatetaan luonnonsuojelun rahoitusta kokonaisuudessaan 100 miljoonalla eurolla vuositasolla ja toteutetaan heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelma”.

Helmi-ohjelman pääasiallisena tavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa muun muassa suojelemalla ja ennallistamalla soita, kunnostamalla ja hoitamalla lintuvesiä, perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostamalla pienvesiä ja rantaluontoa. Tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden tilan parantamisen ohella edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.

Helmi-ohjelman valmistelun yhteydessä luonnonsuojelulakiin tehtiin vuonna 2020 uusi luku koskien luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemista. Uusien pykälien nojalla Helmi-ohjelmassa tehtäviä kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä voidaan tukea tavaroiden ja palvelun muodossa. Uuden tuen avulla luodaan toimintamalli, jossa kunnostus- ja hoitotöitä yksityismailla voidaan tehdä maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella.

Ohjelma asettaa määrälliset ja laadulliset tavoitteet elinympäristöjen kunnostukselle. Ohjelma toteutetaan 40 toimenpiteellä. Ohjelma tekee tiivistä yhteistyötä METSO-ohjelman ja vesiensuojelun tehostamisohjelman kanssa. Helmi-ohjelma koostuu kuudesta pääteemasta ja kahdesta poikkileikkaavasta teemasta, jotka ovat:

1. Soidensuojelu, jonka tavoitteena on suojella 60 000 hehtaaria soita. Suojelu on vapaaehtoista ja maanomistaja saa siitä korvauksen. Neuvottelut aloitetaan soidensuojelun täydennysehdotukseen sisältyvistä kohteista.
2. Soiden ennallistaminen ja vesien palautus, jonka tavoitteena on ennallistaa 59 300 hehtaaria soita, sekä palauttaa vesiä 400 suojelusuolle, joiden vaikutusalue on arviolta 20 000 hehtaaria.
3. Lintuvesien ja kosteikkojen kunnostus, jonka tavoitteena on 200kpl lintudirektiivin mukaisia erityisiä suojelualueita ja muita arvokkaita suojeluverkoston lintuvesikohteita, sekä perustaa ja kunnostaa 500kpl laadukkaita lintukosteikko- ja suojeluverkoston ulkopuolella.
4. Perinnebiotooppien kunnostus ja hoito, jonka tavoite on pysäyttää luontotyyppien uhanalaistuminen ja kääntää kehitys parantuvaksi. Tavoitteena on nostaa ala 52 000 hehtaariin laadukkaasti hoidetuksi verkostoksi.
5. Metsien suojelun, ennallistamisen ja hoidon tavoite on pysäyttää metsäluontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja parantaa metsäluonnon monimuotoisuuden tilaa. Suojelualueverkoston tilaa ja kytkeytyvyyttä parannetaan suojelualueilla ja talousmetsissä tehtävillä ennallistamis- ja hoitotoimilla sekä kohdentamalla toimia alueille, joilla lajien ja luontotyyppien uhanalaisuus on suurinta. METSO-ohjelmakauden jatkuessa 2021-2025, Helmi-ohjelmassa ei aseteta uusia tavoitteita päällekkäisille toimille. METSO 2026-2030 ohjelmaan huomioidaan Helmi- ja METSO-ohjelmista saadut kokemukset.
6. Pienvesien kunnostuksen tavoite on palauttaa ihmistoiminnan seurauksena heikentynyt pienvesi ja sen lähiympäristö häiriötä edeltäneeseen tilaan kun-nostamalla 600km puroja, 1050 kpl lähteitä ja lähteiköitä, 80kpl fladoja ja kluuvjea, sekä rantaluontoa 200 kohteella.
7. Viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön poikkileikkaavan teeman tavoitteena on lisätä tietoa luonnon monimuotoisuuden tilasta ja sen merkityksestä ja liittää Helmi-ohjelma osaksi tätä keskustelua, tehdä Helmi-ohjelmasta ja sen toimista tunnettuja ja hyväksytyjä sekä lisätä maanomistajien, järjestöjen, kuntien ja muiden toimijoiden tietoa Helmi-ohjelmaan osallistumisesta, jotta ohjelmaan löydetään sopivia luontokohteita. Valtakunnallisen viestinnän lisäksi panostetaan alueelliseen ja paikalliseen yhteistyöhön. Viestintään ja sidosryhmätyöhön osallistuvat ELY-keskukset, Metsähallitus, Luontopalvelut, Suomen metsäkeskuksen alueyksiköt ja Suomen riistakeskus. Helmi-ohjelmalle asetetaan myös seurantaryhmä, joka on valitsemassa Helmi-alueita.
8. Inventoinnit ja selvitykset poikkileikkaavassa teemassa laji- ja luontotyyppi inventointeja jatketaan ja niiden määrä lisätään.

Helmi-alueet ovat monimuotoisuuden kannalta tärkeitä elinympäristöjen keskittymiä ja niitä perustetaan 30-50kpl. Helmi-alue voi olla joko toisiinsa kytkeytyneiden, kunnostettavien

elinympäristöjen yhtenäinen kokonaisuus tai yksittäisistä Helmi-kohteista muodostuva tiheä verkosto. Helmi-toimenpiteitä tehdään myös muualla kuin Helmi-alueilla. Helmi-alueita pyritään saamaan jokaiseen maakuntaan, mutta valinnassa painotetaan kuitenkin Etelä-Suomea ja alueita, joissa lajien ja luontotyyppien uhanalaisuus on suurinta. Helmi-alueet voivat sisältää valtion suojelualueita, monikäyttömetsiä, yksityisiä suojelualueita, yksityisiä talouskäytössä olevia alueita, kuntien ja seurakuntien maita sekä yritysten omistamia maita. Helmi-alueiden suunnittelu pohjautuu lajeja ja luontotyyppejä koskevaan asiantuntija- ja paikkatietoaineistoon. Alueiden suunnittelussa huomioidaan olemassa oleva luonnonsuojelualueverkosto sekä muiden ohjelmien monimuotoisuutta lisäävät kohteet ja toimet. Mahdollisia Helmi-alueita ovat lehto- ja lettokeskukset, rannikon metsien ja soiden suojelukohteet, maisema-alueet perinnebiotooppeineen ja lintuvesineen, edustavat harjualueet ja vaarajaksot pienvesineen, jokilaaksot metsineen, perinnebiotooppeineen ja pienvesineen sekä soiden alueelliset verkostot.

Toimenpiteiden kustannukset ja henkilötyövuosimäärät on laskettu koko ohjelmakauden ajaksi eli kymmenelle vuodelle. Ohjelman arvioitu kokonaiskustannus on 754 906 000 euroa eli keskimäärin 75 490 600 euroa vuodessa. Kokonaiskustannuksia tarkasteltaessa tulee huomata, että METSO-ohjelman jatkon sisältyvät metsiensuojelukustannukset maanomistajille maksettavista korvauksista ja kauppasummista. Ilman METSO:n jatkon kustannuksia Helmi-ohjelman kokonaiskustannukset ovat 422 781 000 euroa eli 42 278 100 euroa vuodessa. Kustannukset jakaantuvat sekä ympäristöministeriölle että maa- ja metsätalousministeriölle.

Ehdotus valtioneuvoston periaatepäätökseksi:

Helmi -elinympäristöohjelmassa on tuotu esiin selkeästi tavoitteet, luonnonhoitotoimenpiteiden määrät kohteittain, sekä vastuutahot.

Kainuun liitto pitää hyvänä, että Helmi -elinympäristöohjelman ehdotuksen tavoitteet, mm. suojella soita ja metsiä, toteutetaan maanomistajien kanssa vapaaehtoisesti neuvotellen siten, että maanomistaja saa mahdollisista neuvoteltavista toimenpiteistä asianmukaisen korvauksen. On tärkeää, että rahoitusta kohdennetaan myös Pohjois-Suomeen, vaikka Helmi-alueiden pääpainotus onkin Etelä-Suomessa.

Ohjelmaehdotuksen 9.3. Ohjelman vaikuttavuuden arviointi -kohdassa todetaan, että Valtioneuvoston periaatepäätöstä varten tehdään kevään 2021 aikana ohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi. Kainuun liitto huomauttaa, että vaikutusten arviointien olisi tarpeen olla mukana erilaisten ohjelmien laadinnassa jo niiden valmisteluvaiheessa. Se varmistaisi lausunnon antajille mahdollisuuden antaa palautetta myös vaikutusten arvioinnista lausuntopyyntönsä yhteydessä.

Kainuun liitolla ei ole muuta huomautettavaa ehdotuksesta Helmi -elinympäristöohjelmaksi.

Sanna Schroderus, suunnittelujohtaja

Tiina Kriikkula, suunnitteluja

Kokkonen Aila

Kainuun liitto - Kainuun liitto, alueidenkäyttö